

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Історичний факультет

Кафедра політології та соціології

Виклики сучасного українського суспільства (до другої річниці Революції Гідності)

Матеріали круглого столу

Кам'янець-Подільський

2016

УДК 323.272(477)(082)
ББК 66.3(4Укр)13Я43
В-29

Рецензент:

Завальнюк О.М., доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Редакційна колегія

Нечитайло В.В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політології і соціології (відповідальний редактор);

Вонсович Г.Б., кандидат історичних наук, доцент кафедри політології і соціології;

Білецька Т.В., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри політології і соціології (відповідальний секретар);

Дубінський В. А., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії.

В-29 Виклики сучасного українського суспільства (до другої річниці Революції Гідності). Матеріали круглого столу. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2016. – 38 с.

УДК 323.272(477)(082)
ББК 66.3(4Укр)13Я43

Збірник містить доповіді та повідомлення учасників круглого столу, присвяченого проблемам розвитку українського суспільства після подій Революції Гідності, який було проведено на історичному факультеті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 1 грудня 2015 року.

Розрахований на науковців, пошукачів, студентів, освітян і усіх, хто цікавиться проблемами політології та соціології історії України початку XXI століття.

Видання здійснюється при підтримці МО політичної партії «Рідне місто»

(голова Василь Гаврилюк)

К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2016

Державне свято День Гідності і Свободи відзначається щорічно 21 листопада в честь початку двох революцій – Помаранчевої революції (2004 рік) і Революції Гідності (2013-2014 рр.). **Про відзначення у 2015 році Дня Гідності та Свободи** // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/633/2015>

Вступне слово

Чим був український Майдан грудня 2013 – лютого 2014? Визначити його природу складно, тому однозначність тут недоречна. Можна сказати, що “Майдан був Революцією Гідності”, або “Майдан був виступом за європейські цінності”, але це буде лише частиною загальної картини, її окремим фрагментом. Тому що, крім гідності та європейських цінностей, зміст його визначали воля і справедливість, солідарність і хоробрість, війна проти системи і національно-визвольна боротьба, протистояння громадянина з державою та велика геополітична провокація, всенародний фестиваль креативу та вибух нової естетики опору. Зрештою, екзистенція змісту Майдану у тому, що стосувалося головного людського питання - про боротьбу за виживання і надії на нове життя. Тому від усього, що обіцяло нам майбутнє, віяло тільки руйнуванням, тлінном і смертю. Звідси і трагедійність, і гамлетизм: питання стояло саме так: життя або смерть.

Майдан став креативним простором для втілення найнесподіваніших соціокультурних ідей. Якщо ми аналізуємо переворот у політичній свідомості, зміну моральних установок, неможливо не згадати одну його важливу рису: Майдан насамперед містив у собі принципово нову для українців естетику відкритості та творчої інтуїції.

Якщо “помаранчевий” Майдан 2004 року тільки неприємно “полоскотав” владу, яка, втім, ще зберігала залишки людської нормальності, то Євромайдан звернувся до прямого впливу – її повної десакралізації. Мова не тільки про владу державних інституцій або персоналій, а й влади символів, яка поколіннями нависала над українським суспільством.

Майдан не був монолітним явищем. Ні, він був різним: розділеним на політичну і громадянську фракції, на “сцену” і “протестуючих”, єдиним як одне ціле, пасивним стоянням і активною дією, депресивним і радісним. Звідси походить досить поширене враження стисненого, сконденсованого часу, коли інформаційний привід живе від мінімуму в кілька годин – до максимуму в два-три дні, а між початком і закінченням одного тижня зяє провал завбільшки з епоху.

Варто зазначити, що політичні вимоги були лише приводом для повстання. Проти влади вийшли люди, які навчилися за останні 23 роки існувати та виживати без держави. Їм насправді від держави було потрібно небагато:

безпеки, справедливих податків, розумних правил гри, законності і, звичайно ж, громадянських свобод. Їм не потрібна була влада. Вони спокійно могли існувати без неї. Їм краще взагалі без всякої влади, ніж з владою, яка несла загрозу, стягувала несправедливі податки, грала без правил, зруйнувала судову систему і знехтувала всіма можливими свободами – така влада викликала презирство і гнів.

На Майдані постав образ українського суспільства небаченого рівня самоорганізації та солідарності. З одного боку, воно було вкрай розрізним і атомізованим – в ідеологічному, мовному, культурному, релігійному і соціальному сегментах. З другого боку, воно було єдиним у речах елементарних: нам не потрібні ваші санкції і ваш високий дозвіл, ми нічого не будемо у вас просити, ми вас не боїмося, все самі візьмемо і зробимо. Такими, напевно, були головні мотивації. Політики майбутнього, які зрозуміють, що слід виходити з цих простих принципів організації життя, будуючи нову країну, і врахують цей настрій, самі знайдуть майбутнє.

На Майдані мимоволі сформувався союз індивідуалістів в “анархо-ліберально-демократичній” атмосфері. Усім, без винятку, потрібна була тільки свобода. І кожен у гасло “Слава Україні! Героям слава!” вкладав щось своє, тримаючи на думці спільне. Саме тут було поламано чимало стереотипів про український характер. З'ясувалося, що “моя хата скраю” - це вже зовсім не про нас, а про якийсь інший, доісторичний народ. А образу егоїстичного, скупого і тупуватого хохла прийшов на зміну інший персонаж - впертий і послідовний альтруїст, здатний піднятися над власними інтересами. Разом з подоланням звичних національних стереотипів, саме на Майдані відбулася спроба прощання із “совком” та його родовими травмами – пасивністю, відсутністю амбіцій і пересічною сірістю. По-справжньому модними стали ініціативність, нестандартність мислення і відповідальність.

Саме Майдан дав зрозуміти Європі, що європейські цінності - не даність, яка автоматично передається від покоління до покоління, що не ВВП на душу населення, не суспільство загальної ситості, не пересування без віз, а кров і піт, страждання і жертва, переламані кістки і пробиті кулями серця. Що саме тут, на передовій боротьби з російською імперією і її маріонетками, всі їхні присипані пилом десятиліть цінності набувають свого правдивого сенсу. Пригадаймо, коли Європа востаннє проливалася кров за європейські цінності? Коли останній раз замислювалися над цим питанням? Коли вона востаннє відчувала себе під справжньою загрозою? Українці стали першими європейцями у новітній історії, які за ці цінності поклали сотні життів. З'ясувалося, що цінності Майдану, його людський подвиг і є головною європейською цінністю.

Ось чому творче переосмислення проблематики ідейно-політичного, духовно-культурного феномену Майдану у форматі Революції Гідності, змісту окреслених питань, на перший погляд, зрозумілих, але непростих у своїй суперечності для вирішення, стали предметом розгляду як викладацького, так і студентського загалу і визначили зміст “круглого столу”.

**Сергій Вонсович,
д.п.н., доцент**

Революція Гідності: велич духу і обмануті сподівання

«Оранжева» революція й Революція Гідності – це дві органічні ланки єдиного процесу спроби революційного оновлення (модернізації) витвореної у комуністичну добу бюрократичної системи, що за роки незалежності трансформувалася в олігархічно-кланову, пройняту наскрізь корупцією й криміналом, політичну систему. Її осердя – держава – перетворена у слухняне знаряддя кланів для власного збагачення, безжального пограбування багатств природних і створених працею кількох поколінь людей України та нелюдського визиску її населення. За даними ООН (на листопад 2015 р.) понад 80% мешканців країни знаходиться за **межею** бідності. Адже її фахівцями встановлено, якщо особа витрачає на проживання й продукти менше **5** доларів на день, а в місяць – **150** доларів, то живе за **порогом** бідності. Це означає, що мінімальна зарплата в Україні має становити 3750 гр. на місяць. Якщо в США межа бідності в день складає **40** дол., розвинутих країнах – **14**, Східній Європі – **5**, то в нашій Батьківщині – жалюгідних **1,38** дол. (в Африці – **1,25** дол. – це поріг бідності у світі). Не випадково за рівнем життя населення Україна займає останнє місце в Європі.

Саме тому небайдужа до долі людей та України революційно налаштована частина населення вчинила дві героїчні спроби зламати витворену політичну потвору в особі олігархату, кримінально-корупційні метастази якої, як щупальці спрута, пройняли все суспільство, висмоктуючи з нього всі життєдіяльні сили. Якщо перша з революцій зазнала невдачі й завершилася короткочасним торжеством кримінально-олігархічної реакції, то друга, попри шалений спротив останньої, продовжує повільний поступ, накопичуючи сили для переростання у якісно нову стадію, стадію радикального оновлення політичної системи й духу суспільства, повної ліквідації олігархічного режиму й панування по-суті феодальних кланів. Як на моє глибоке переконання, Революція Гідності може слугувати взірцем для інших народів світу у справі організації й проведення масових (виключно мирного характеру) виступів кількох мільйонів осіб з метою еволюційної трансформації існуючих політичної системи й соціальної структури суспільства. Вона стала яскравим проявом величі Духу українських громадян, які усвідомили себе відповідальними не лише за свою долю, а за долю всієї України. Ця велич проявилася у наступному:

1. **Мужності.** Адже потрібно було подолати страх і виступити проти злочинного режиму, ризикуючи при цьому життям і майбутнім своїх рідних. І, незважаючи на жорстокі репресії влади, яка намагалася ліквідувати Майдан, протистояти їй не тільки у Києві, а в сотнях поселень з 21 листопада 2013 р. до 22 лютого 2014 р. І в решті-решт досягти ліквідації кримінального режиму – маріонетки Кремля.

2. **Дивовижній силі волі й стійкості.** Адже це не був одноразовий акт прояву емоцій, який міг тривати кілька днів, а від сили – тиждень чи два. Попри суворі умови зими й розправи влади над учасниками революції, пасивність й безпорадність офіційного керівництва київського Майдану (В. Кличко, А. Яценюк, О. Тягнибок), що межували з відступництвом (чого вартують їх постійна боязнь радикалізації дій мас й пошук компромісу з режимом), учасники революційного руху протрималися понад 90 діб і домоглися перемоги.

3. **Вражаючій самоорганізації,** що дозволила створити самоврядні структури, які взяли на себе функції управління рухом, організацією постачання для десятків тисяч осіб усього необхідного для їх життєдіяльності та самооборони. До речі, подібні органи самоврядування виникли у всіх містах і містечках, охоплених Майданом. Попри усі труднощі, Майдан функціонував як єдиний живий організм, розкриваючи гігантські потенційні можливості українців у справі облаштування власного, громадського й суспільного життя.

4. **Героїзмі і самопожертві,** що сповна проявили майданівці на теренах усієї країни, захищаючи право на протест супроти дій антинародного авторитарно-кримінального режиму. Нагадаю числа днів і ночей особливо затятих протистоянь: ніч 25 листопада, день 1 грудня, ніч на 11 грудня, сутички 19-22 січня та 18-21 лютого 2014 р. Штурм 18-19 лютого тривав 17 годин. Саме у цій боротьбі народилася військово-політична структура «Правий сектор», яка разом з рядовими «свободівцями» брала найактивнішу участь у боротьбі. Саме вони 20 лютого з дерев'яними щитами пішли в наступ на Інститутській вулиці, де їх полягло 49 осіб. Скільки житиму, у моїй пам'яті завжди при згадці про самопожертву майданівців зринатиме образ підлітка, котрий під прикриттям дерев'яного щита, просувався вперед вулицею, а коли подзвонила матір по телефону й під час розмови запитала його, що це за підозрілі звуки (постріли) вона чує, відповів, що вони з батьком обідають у їдальні, а звуки лунають з кухні! Я не знаю імені цієї дитини та подальшої її долі, але особисто для мене він став символом незламності духу революційної України, символом самопожертви молодого покоління українців. Це подвиг, рівнозначний героям Крут. Саме ці мужні лицарі першими пішли добровільцями весною 2014 р. на фронт й значна їх частина полягла або дістала важкі поранення. Саме такі воїни з серцями левів захищали упродовж 242 днів (з **26 травня 2014 р. до 22 січня 2015 р.**) Донецький аеропорт з неменшою відвагою як відомі 300 спартанців Фермопіли. І, якщо останніх погубила зрада одного з вояків, то захисників аеропорту – недолугість, якщо не зрада, командування.

5. **Масовості руху,** в якому взяли участь громадяни більшості міст і містечок Центральної і Західної України, а також таких великих міст Півдня, як Одеса, Дніпропетровськ, Запоріжжя й інших. Майдани стали революційною школою формування кількох мільйонів Українців як громадян і патріотів Вітчизни. І всі вони злилися в один Український Майдан – потужний революційний рух, в якому взяли участь представники різних соціальних груп суспільства, починаючи від студентства й завершуючи пенсіонерами. За приблизними даними, у київському Майдані брали участь 6-12% студентів, 27-40% фахівців різних сфер, 9-17% підприємців, 7-15% робітників, 4-8%

керівників, 3% селян, 7-9% пенсіонерів тощо. Середній вік учасників протесту 36-37 років, з-поміж них переважали особи віком 30-54 років (49-56%). Зрозуміло також, що вельми велика частина населення (переважно східних і південних регіонів), перебуваючи у полоні російських імперських міфів, російських цінностей та «совкової» ментальності, не підтримувала вимог Майдану – за приблизними даними вона складала від 35 до 50 %. Більшість з-поміж них залишалася байдужою, а, як на мою думку, відсотків 25-30 виступали затятими ворогами революційного руху, незалежності України й всього українського – мови, культури, історії й мріяли про приєднання до Росії.

6. **Безкорисності й взаємодопомозі.** Ділилися усім чим могли. Сотні тисяч, якщо не мільйони, громадян передавали (пересилали) кошти, одягу, їжу. Медики – безкоштовно лікували хворих і поранених.

7. **Гідності, духовному аристократизму та високому рівню політичної самосвідомості** майданівців, кістяк яких складали особи з вищою і незакінченою вищою освітою: в різні періоди революційного руху у Києві їх було від 44 до 77% усіх учасників. З першого й до останнього дня боротьба точилася за світлі ідеали перетворення України в демократичну, правову державу з високими стандартами соціального захисту громадян на зразок Швеції, Норвегії, Німеччини, Японії тощо.

Майдан переміг, але не спромігся домогтися зміни правлячої верхівки, залишивши її без фундаментальної трансформації, що стало його трагедією і найбільшою помилкою. Як наслідок, за півтора останніх роки істотно нічого не змінилося, що призвело до процесу масового розчарування, яке переростає в озлоблення, спричинене діями (чи бездіяльністю) правлячої верхівки та влади з низу до верху. Адже сподівання на краще майбутнє виявилися жорстоко й цинічно обманутими політикою нової влади, яка майже нічим не відрізняється від старої. Основними причинами стрімкого наростання у суспільстві несприйняття діяльності владних структур різними прошарками суспільства вважаю такі:

1. Трьохмісячне протистояння Майдану з режимом, під час якого лунали й клятвенні заяви, й обіцянки його формально-політичних лідерів щодо доцільності негайних революційних перетворень, сформували дуже високий рівень вимогливості, густо замішаної на вірі учасників революційного виступу у щирість своїх лідерів та їх готовності до перемін. Проте вже перші їх кроки почали викликати здивованість змішану з розгубленістю. Адже В. Януковичу разом із усіма поплічниками дозволили не просто втекти, але й прихопити з собою награбоване багатство. Вочевидь з тією метою, аби на судовому процесі, який мав би розпочатися, не вплили небажані для нових очільників влади факти, що засвідчували б їхні тісні взаємовідносини, а, можливо, й певні домовленості.

2. Здавалося, що революційна влада має негайно (по гарячих слідах) приступити до розслідування злочинів попереднього режиму й насамперед вчинених проти Майдану у межах всієї країни. Проте ніхто нічого подібного не робив. Усім злочинцям давали можливість завчасно залишити країну. Докази не лише не збиралися, а свідомо або ігнорувалися, або знищувалися. На листопад 2015 р. затримано лише кількох другорядних осіб. До цього часу створене у

складі Генпрокуратури управління спеціальних розслідувань, що займається вивченням цих злочинів, не має ні власних кабінетів, ні комп'ютерів, ні ксероксів. Понад 2 тис. епізодів, які розслідуються лише 18 слідчими, чекають свого висвітлення. Тому за кров Майдану ніхто так і не поніс відповідальності.

3. Учасники революційного руху сподівалися, що революційна влада притягне до відповідальності всіх «творців» авторитарного кримінально-олігархічного режиму, ідеологів «руського мира» й сепаратизму, заборонить антиукраїнську партію регіонів, а її функціонерам років на 10 займатися політичною діяльністю й обіймати владні посади. Нічого подібного! Швидко з ними порозумілися, посприяли політично легітимізуватися у формі «Опозиційного блоку» й інших партій. А на виборах до місцевих органів влади законодавчо закріпили керівництво ними багатьма регіонами і районами Сходу і Півдня України. Сповна поділяю думку Р. Лижичко, що ті, котрі прийшли до влади з Майдану, повернули владу тих, хто стріляв у Майдан!

4. Очільники нової влади проявили злочинні безпорадність, недолугість і боягузтво у захисті Вітчизни від зовнішнього ворога. Замість того, щоб віддати наказ військовим у Криму стріляти у «зелених чоловічків», котрі займали державні установи й військові частини, вони без жодного пострілу ганебно здали Крим, де служило близько 18-22 тис. українських вояків. За даними Мустафи Джемілева, 27 лютого 2014 р. Верховну Раду Криму захопили 70 «зелених чоловічків», а Раду Міністрів – 40. Їх легко можна було здолати, але Київ «нічого не вживав для того, щоб нейтралізувати цих терористів». Не сумніваюся у тому, що без цього кримського позору, ну було б Донецької трагедії, де вже полягли тисячі українських вояків і продовжують гинути.

5. Розгубленість державних діячів, їхня нерішучість, боязнь кардинальних дій, невіра в сили народу й можливість домогтися перемоги, постійне запобігання перед західними політиками (складається інколи враження, що вони більше дбають про захист їх інтересів ніж національних) дезорганізували громадськість, сіяли невір'я у власні сили, гасили патріотичне піднесення й священну боротьбу з Росією за незалежність перетворили у військово-політичний фарс – АТО. Ситуацію на фронті врятували не армійські підрозділи (їх майже не було, бо «паркетні генерали», зрадники й російські агенти знищили армію), а добровольчі батальйони і волонтери. Замість того, щоб вигнати з армії і віддати під суд усіх генералів, причетних до розвалу армії і на їх місце поставити офіцерів, котрі проявили себе у боях з ворогом, керівництво країни й до нині залишає їх на службі, зберігаючи таким чином в армії жахливі некомпетентність, корупцію, «совкову» стратегію і тактику й «скотиняче» ставлення до вояків, котрі своєю кров'ю розплачуються за допущені командуванням помилки.

6. У надзвичайно складні часи для збереження громадянського миру в суспільстві й незалежності Української держави президент, уряд і парламент не пішли на рішучі дії з метою зламу олігархічно-кланової системи, покінчити з вивозом капіталів в офшорні зони, якісного оновлення функціонування судових органів влади й прокуратури, утвердження диктатури права й закону для усіх:

від звичайного громадянина до президента, прем'єр-міністра, генерального прокурора, народних депутатів, олігархів включно.

7. Влада уже протягом півтора року обіцяє нам усім та західним союзникам України проведення реформ. Проте нічого, «окрім імітації реформ під гаслами» європейського вибору й вірності ліберально-демократичним цінностям та ідеалам Майдану, реально нічого не робить у цьому напрямі. Все і вся покриває липке павутиння солодкої брехні. Сповна поділяю звернення відомого у минулому дисидента С. Глузмана до П. Порошенка, щоб президент «говорив мені правду» й відмовився «від практики постійної брехні свому народу» й пам'ятав чим завершив Янукович. Припинити «брехати народу» слід не тільки президенту, але й прем'єру, міністрам й усім носіям влади. Ми вже втомилися від неї і вимагаємо кардинальних змін у різних сферах життя суспільства й функціонування державних інституцій.

8. Взятий владою курс на пошук виходу з критичної ситуації за рахунок визиску у різних формах трудового населення (включаючи дрібних підприємців) й пенсіонерів шляхом маніпуляцій з гривнею, замороження зарплат й пенсій, підняття цін на електроенергію, газ, опалення будівель та ін., а також істотного скорочення витрат на медицину, освіту, науку й культуру за умов процвітання олігархів, великого бізнесу й корупціонерів, є злочином і провокує новий Майдан.

9. Тотальне панування корупції, що, як ракова пухлина, метастазами оповила українське суспільство. Саме вона стала механізмом наживання статків функціонерами владних установ з низу й до верху, а відтак разом з олігархами стала основним гальмом проведення реформ.

Ситуація у суспільстві загострюється. Мільйони людей, озлоблених обманом сподівань, корупцією чиновників, свавіллям владних структур, різким падінням власного життєвого рівня, пануванням олігархічних кланів, бездіяльністю центральної влади, накопичують протестний потенціал, який може привести до вибуху 3-го Майдану, який, на відміну від двох попередніх, відзначатиметься насильством і пролиттям крові.

**Геннадій Вонсович,
к.і.н, доцент**

Революція Гідності у політологічному вимірі

З Революції Гідності в Україні розпочався процес трансформації суспільства і країни. Суспільства, в перспективі якого громадяни, як свідомі суб'єкти соціального процесу, разом укладають правила свого співжиття як нації, і наймають владу для реалізації, захисту, обслуговування своїх інтересів. Тому можна констатувати тяглість цього політичного процесу, його темпоральність (зокрема, змінюваність фаз із різною інтенсивністю їхнього перебігу), а також неминуче протистояння контрреволюції. Крім того, варто відзначити небезпеку владних домагань “одержавити” та “іконізувати” Майдан і Революцію Гідності, вихолощуючи при цьому саму сутність процесу.

У принципі те, що відбувається в Україні, є прообразом і початком світового процесу корпоратизації держав і фрагментації їх територій на самоврядні громади. В Україні на цей процес наклалося багато чинників: наявність все ще потужної унітарної національно-етнічної ідентичності (тут ми відстаємо від світових трендів), низький рівень інтелекту і нерелексивність правлячого класу, критично великий рівень корупції, що руйнує державу і не надає якісних послуг корпораціям. Проте найголовнішою проблемою, на якій спіткнулися українські корпорації, і очевидно будуть спотикатися і всі інші в процесі корпоратизації держав у світі, це недооцінка соціо-гуманітарного чинника. Модель “система (держава) - країна – суспільство” є складною; з одного боку, вона динамічно змінюється (розвивається або деградує), а з іншого – перебуває в стані рівноваги. Тому критичним для виживання країни є не припинення розвитку, особливо якщо це відбувається в ситуації світової кризи, а втрата рівноваги. Критично важливою є рівновага для системи, країни якої об'єктивно вважаються буфером між двома цивілізаціями, кожна з яких має історичне коріння всередині країни. Порушення цих рівноваг відбувається, коли до влади потрапляють люди, які вважають, що цими чинниками можна знехтувати. Приміром, найважливішим і критичним для виживання прикордонної або буферної країни, що являє собою Україна, є геополітична рівновага. Буферна країна без достатніх ресурсів не може дозволити остаточного вибору на користь одного з геополітичних гравців, як би вони до цього її не підштовхували, тому що це призводить до зростання ризику внутрішнього розколу. Також, порушена рівновага між олігархами (рівновіддаленість від влади). Ахметов, Фірташ та О. Янукович на цьому порушенні рівноваги (за даними Форбс) отримали величезні дивіденди. Інші олігархи отримали менше. А як бути із середнім класом?

Отож, в Україні до 2013-го року виявилися зруйновані всі найвагоміші **рівноваги** – геополітична (рівновіддаленість від Росії і Європи / США); рівновага між правами і заборонами, що є унікальною для кожної країни, оскільки залежить від ментальності її народу. Тому структура рівноваги між правами і обов'язками є унікальною - для Росії одна, для Європи інша, для України третя; для заходу України - одна, для сходу України - третя. Схід України краще пристосовується до заборон, ніж захід України - і все це потрібно враховувати, якщо ми не хочемо зруйнувати рівновагу. Рівновага між владою та опозицією (опозиційний лідер у в'язниці, опозиція в Парламенті мала нульовий вплив); рівновага між криміналом і поліцією (відбулося їх фактичне злиття), рівновага між регіонами країни (надлишкове фінансування Сходу України та недофінансування Заходу України); рівновага між україномовними та російськомовними спільнотами країни (обмеження розвитку української мови); рівновага між олігархами (привілеї близьким до влади олігархам і створення “сім'єю” Президента власного олігархічного клану); рівновага між середнім класом і олігархами (фактично знищення середнього класу через відбирання його бізнесу і перетворення в найманих робітників), регіональна рівновага стосовно кадрової політики влади; рівновага між правдою і брехнею (майже повна відсутність цензури на незалежних українських телеканалах, що

трансляються на Західній Україні та які на Сході України майже не дивляться, оскільки Схід України зазомбований російськими новинами з чітко окресленою антиукраїнською пропагандою).

Окрім цього, Віктором Януковичем на неопатримоніальному фундаменті, закладеному “президентами-попередниками”, було вибудовано систему **кримінальної корпоратократії**, за якої характерною є фактична відсутність держави у її класичному значенні; трансформація квазідержавних структур у структури кримінально-корпоративної влади; нищення структур середнього класу.

Відтак, враховуючи кардинальність змін, які необхідно здійснити в країні, вже зараз можна спрогнозувати, що нинішня українська революція буде тривалою. Подібно до Великої Французької революції вона може тривати не один рік, зі своїми контрреволюціями і повторними революціями. Які ж цілі може мати ця повільна і тривала революція?

Потрібно спочатку зрозуміти, що не є і не може бути цілями революції. Цілями революції не є ті завдання, які постали під час і у процесі громадянського протесту: покарання учасників силового розгону Майдану, зупинка переслідування та протиправних дій влади чи асоційованих з нею бандитів проти учасників Майдану, ліквідація обмежень права на мирні зібрання і т.д. Це все відстоювання права на громадянський протест. Такі вимоги не ведуть до принципової зміни ситуації в країні, бо влада виконує ці вимоги під тиском Майдану. **Цілі** революції мають за своїм змістом виходити за межі безпосереднього буття Майдану і включають вони зокрема:

1. Документальна фіксація зовнішньополітичної орієнтації України з чітким ставленням до Євросоюзу, Митного Союзу, ЄврАзЕС, НАТО, США, Китаю і т.д., де було б заборонено пряме та опосередковане порушення для влади цієї орієнтації в будь-яких державних угодах із зовнішніми суб'єктами. Мета – створити правове поле зовнішньополітичної орієнтації, норми якого жодна влада не зможе нехтувати, проводячи політику в інтересах окремих груп впливу всередині країни чи за її межами. 2. Розробка, узгодження та прийняття інноваційної Конституції України, з іншими принциповими підходами, з іншою структурою розділів. Тобто, це має бути на 90% нова Конституція. Вона як новий (для України – перший!) суспільний договір (за Локком) не на 5 чи 10 років: план дій творення системи і держави. Мета - розробити принципово новий тип Конституції, яка діятиме в мережевому світі, де роль держави послаблюється, роль місцевих громад, корпорацій та наддержавних утворень посилюється. 3. Встановлення громадянського контролю над державним бюджетом та муніципальними бюджетами. Бюджет має виконуватися он-лайн щоденно. Має бути закон, за яким заборонено проводити будь-які операції бюджету, які не є публічними. Мета – повністю унеможливити ситуацію, коли гроші з бюджету за законними схемами (серед яких “тендерна схема”) розподіляються між обраними корпораціями чи просто розкрадаються.

4. Прийняття закону про публічний ресурс з принципом “публічний ресурс належить народу України”. Віднесення до публічних ресурсів корисних копалин, інфраструктур та інших економічних та соціальних утворень, які

створюються різними суб'єктами діяльності і служать усьому народу. Інвентаризація всіх родовищ корисних копалин в Україні, опублікування цієї інформації з конкретними іменами власників та всією фінансовою інформацією по їх використанню. Інвентаризація стану інфраструктур. Мета – публічні ресурси мають служити народу, а не корпораціям.

5. Розукрупнення олігархічних бізнесів. Від національної угоди про добровільне розукрупнення олігархічних бізнесів до примусової націоналізації. Метою має стати “обезсилення” олігархів, які корумпують державну та муніципальну владу в країні. 6. Ротація еліт, прозорі соціальні ліфти. Це означає громадянський контроль за партійною діяльністю та партійними виборчими списками, прозору кадрову політику держави та муніципальної влади і т.д. Мета - досягнення вертикальної мобільності, яка унеможливує масові невдоволення узурпацією влади окремими соціально-економічними угрупованнями. Для цих цілей не має принципового значення, хто їх досягне – Майдан через нелегальні легітимні засоби, опозиційні політики через легальні і частково легітимні засоби шляхом використання тиску Майдану на владу чи сама влада легальним, але нелегітимним чином під тиском Майдану. Цілі будь-якої революції досягаються шляхом прийняття законодавчих, виконавчих та судових рішень, спрямованих на соціальні зміни в країні. Тобто, ми приречені на досягнення цих цілей.

Майдан, як фазу революції, можна вважати унікальним українським явищем. Масові протести на площах Тахрір у Каїрі, Таксім у Стамбулі, Болотній площі в Москві чи в Афінах суттєво відрізняються від українського Майдану за рівнем протестної культури, організації, політичних гасел, мотивів участі громадян тощо. Перший і другий Майдани відрізняються один від одного. Перший був Майданом лідерів, яких підтримувало громадянське суспільство, що тільки прокидалося, а 2013 року ми спостерігаємо певний розподіл між партіями лідерів і громадянським суспільством, а тому Євромайдан з громадянського погляду став більш розвиненим. Мова йде про чисельні самоорганізовані групи суспільства, які стали головною рушійною силою Майдану і дали змогу чинити спротив силовим діям влади. Висока самоорганізованість груп забезпечувала виживання Майдану впродовж тривалого часу. Громадянське суспільство ще слабке і не може проявити себе в усіх відношеннях, однак воно існує без огляду на політичних лідерів. Це може мати у майбутньому два важливі наслідки: по-перше, воно сприятиме розвитку самоуправління на місцях і поступовому зростанню свідомості суспільства, і, по-друге, – останнє потребуватиме дедалі більшого ідеологічного та програмного змісту політичних партій. Також варто відзначити роль соціальних мереж, які в Україні мали більшу вагомість, ніж під час масових протестів у Туреччині у червні 2014 р. Тоді турецька влада блокувала соцмережі. В Україні ми спостерігаємо цікавішу ситуацію, коли до відеофіксації подій на місці було підключено одразу кілька камер онлайн-трансляції за допомогою Youtube та соцмереж. Фальсифікувати внаслідок цього стало надзвичайно складно.

Специфікою став народжений Євромайданом громадсько-політичний Рух – багатолідерний, а його структура - комбінована: основою є гетерархія (система, створена різноманітними і незалежними структурами управління, що

взаємно перетинаються), до якої інкорпоровані елементи адхократії - множини тимчасово організованих груп, які виникають для реалізації визначених цілей та розпускаються після їх досягнення. Бракувало лише єдиного легітимного координаційного органу, який би формалізував цей Рух у наявному вигляді та координував би діяльність його складових, застосовуючи методологію стратегічного управління. Це сприяло б його поступовому перетворенню у громадсько-політичний Рух без втрати набутого потенціалу.

Варто, також, виокремити **інновації** Революції Гідності, фазою якої був Майдан. Образно кажучи, Майдан став місцем початку війни - війни національних держав зі світовою кримінально-корпоративною системою. Світовий правлячий клас отримав відмінний полігон для експерименту перебігу конфліктів між представниками старої національної ідентичності та представниками нової кримінально-корпоративної ідентичності.

Майдан запропонував світу мережеву довірливість (есперантизм) і економіку дарування (донатизм). Україна в історії так часто виживала всупереч державі, що її громадянське суспільство виявилось мало зв'язаним з державними структурами. Тому соціальні мережі в Україні набагато більш важливі, ніж у будь-якій іншій країні світу.

Майдан окреслив структуру громадянського суспільства України - представників місцевих співтовариств, які самоорганізувалися в довірчу мережу і змогли повстати проти кримінально-корпоративної системи. Проте самоорганізовані громади виявилися зовсім не тим набором місцевих територіальних співтовариств, які останні десятиліття світу нав'язувала держава. Майдан став соціальною мережею, розгорнутою на топологічному просторі зв'язків довіри, де географічний простір вже не є важливим.

Окремі сегменти Майдану територіальних громад, сегменти професійних співтовариств, сегменти співтовариств за інтересами, сегменти квазіполітичних структур, наприклад, "Нарнія", "вікінги" і т.д., здатні протистояти кримінально-корпоративній системі. Майдан - це нова реальність світу співтовариств, що протистоїть світу корпорацій. Тому міжнародному правлячому класу доведеться змиритися з такого формату новою реальністю, особливо в умовах агресивної дії ІДІЛу.

Війна Росії з Україною фактично запустила процес контрреволюції в Україні. Вона означає наступне. По-перше, просування до ЄС пригальмоване (підписано тільки політичну частину угоди з ЄС). По-друге, деолігархізація в Україні заблокована військовою небезпекою (тільки один олігарх був заарештований і то не в Україні, при цьому українська влада змушена була надати олігархам адміністративну владу, і дозволила іншим олігархам сховатися в Росії або вести перемовини з Росією про здачу українських територій). По-третє, люстрація відбувається лише стихійно силами українських громад, за явного спротиву нової влади заради збереження керованості країни в ситуації війни. По-четверте, перезаснування політичної системи відкладено до завершення війни з Росією. Помилка більшості українців полягає в тому, що вони вважають війну з Росією більшою небезпекою, ніж контрреволюцію. Однак окупація Росією Криму показала, що Росія спирається саме на

криміналізовані адміністративні та корпоративні еліти. Тому криміналізована та олігархізована регіональна влада та бізнес на Південному Сході України складають небезпеку для територіальної цілісності країни. Незавершеність революції, перш за все, на Південному Сході України дозволить Росії швидко знищити будь-який патріотичний спротив на цих територіях та їх окупувати.

Не виключено, що Революція Гідності у своєму логічному розвитку запропонує прообраз того новітнього суспільства, актуального у XXI столітті, яке зараз всі шукають та моделюють. І події грудня 2013 року в центрі Києва стануть переламними не лише для історії України, але й для людства в цілому, оскільки були започатковані нові відносини, нові соціальні формати, нові моделі розвитку.

**Тетяна Білецька,
к.с.н., доцент**

Особливості формування української ідентичності в умовах трансформаційних перетворень

Прискорення глобалізаційних процесів в сучасному світі детермінує активізацію внутрішніх трансформацій в Україні, що вимагає детального осмислення проблем націєтворення та формування спільної ідентичності її громадян, адже тільки ті держави, яким вдасться зберегти свою національну ідентичність і національне обличчя, свій формат духовності й креативності, не піддадуться глобалізаційним схемам. Отже, проблема формування української ідентичності є досить актуальною і потребує комплексного вивчення.

Одними із базових проблем розвитку українського соціуму і держави є нівеляція українськості, повільне формування громадянського суспільства, української політичної нації та модерної української ідентичності майже у третини громадян країни. Головними причинами цієї проблеми є незавершеність українського державо- та націєтворення (які за роки незалежності ніколи не відзначались динамічністю і послідовністю) та процесів постколоніального самовизначення як окремого громадянина, так і українського народу в цілому.

Михайло Грушевський, 95 років тому, шукаючи відповідь на питання про українську ідентичність, у брошурі «Хто такі українці і чого вони хочуть» звертав увагу на такі чинники національної самоідентифікації. «Передусім, розуміється, — зазначав Грушевський, — [Українцями є] всі ті, хто зроду Українець, родився і виріс з українською мовою на устах і хоче тепер іти спільно з своїм народом, з усіма свідомими синами українського народу, які хочуть працювати для його добра, боротися за його свободу і кращу долю. Але не тільки хто природжений Українець, а також і всякий той, хто щиро хоче бути з Українцями, і відчуває себе їх однодумцем, товаришем, членом українського народу, бажає працювати для його добра. Якого б не був він роду, віри чи звання — се не важно. Його воля і свідомість рішає діло» [4].

Як бачимо, для М. Грушевського, «нація — це щоденний референдум», крім традиції, головними чинниками якої є воля і свідомість, тобто діяльний

вибір людини на користь належності/неналежності до українства. У цьому фрагменті йдеться про так званих свідомих українців; проте науковець не відлучає від українства і «несвідомих», як він далі пише, «наших земляків». А от ті, хто начебто належить за походженням, але не хоче бути українцем, хто свідомо переходить до іншої національної спільноти, для М. Грушевського вони не вписуються в коло власне українців [4].

Спробуємо окреслити коло проблем, що сформувалися за часів трансформаційних перетворень в українському суспільстві і так чи інакше пов'язані з українською ідентичністю.

Однією із базових, на наш погляд, є **незавершеність процесів формування української модерної нації**, що беззаперечно зафіксовано всіма соціологічними службами. Зокрема, згідно з дослідженнями 2014 р. Соціологічної групи «Рейтинг», патріотами своєї країни вважає себе 81% опитаних, а за її незалежність проголосував би тільки 61%. Отож патріотизм та підтримка незалежності в Україні не тотожні.

Так само не тотожні й мовна визначеність індивіда та підтримка ним незалежності. Серед респондентів, які вважають рідною мовою українську, підтримують незалежність майже 80%; серед респондентів, які вважають рідними одночасно російську та українську, таких близько половини, а серед тих, які вважають рідною лише російську, — третина. 46% опитаних готові у разі виникнення загрози відстоювати територіальну цілісність України зі зброєю в руках. Але що цікаво: на Донбасі кількість опитаних, які готові відстоювати територіальну цілісність країни зі зброєю в руках, у 1,5 разу вища, ніж кількість тих, хто підтримав би незалежність (таких тільки третина від усього числа опитаних) [1; с.62].

Ці цифри засвідчують не лише істотні деформації в національно-політичному житті України, а й специфічне розуміння патріотизму. Як і належить, етнічне (україномовність) не збігається однозначно з національним (підтримка незалежності). Але у разі сформованості української нації число противників незалежності було б приблизно вдсятеро меншим, а патріотизм був би майже повністю тотожним незалежництву. Цього немає, тож противники незалежності України становлять вагому електоральну групу, яка наразі превалує в Донбасі і становить до 40% виборців на півдні та сході України. Вплив цієї групи на політичні процеси міг би бути мінімізований у разі, якби число переконаних прихильників незалежності сягало 75—80% усіх громадян, а це означає, що йшлося б не просто про політичну, а про політико-культурну українську ідентичність цієї спільноти [1; с. 64].

Ця проблема значною мірою закорінена в тому феномені, який можна назвати **об'єктивною спадщиною колоніального/неокolonіального часу**, починаючи від ментальних, глибоко підсвідомих настанов, які вкорінені в культурі повсякденності і сформувалися ще під час періодів поділу України між тими чи іншими державами і закінчуючи різними мірами економічної та культурної інтегрованості регіонів країни до колишнього радянського простору.

Надзвичайно актуальною у цьому контексті залишається і **неефективність будь-яких реформ проєвропейського спрямування**, нехай то будуть

економічні, політичні чи освітні. Успішне проведення таких масштабних реформ можливе за двох умов:

1) авторитарного правління, яке спирається не просто на силу, а на клас раціональної бюрократії;

2) демократичної влади, яка стабільно сприймається переважною більшістю (не менше 2/3) громадянства як виразник її прагнень, як віддана національним інтересам сила.

Будь-які серйозні, найліпше продумані реформи певний час (більший чи менший) створюють труднощі для суспільства, тому у цей час члени суспільства повинні ставити національне понад особисте. Якщо відсутня «критична маса» налаштованих таким чином громадян, реформи зазнають провалу.

Розв'язання зазначених вище проблем неможливе без розв'язання проблеми **надання можливості всім охочим вивчити українську та ввійти в український культурний світ**. Поки що такі можливості в окремих регіонах України або зовсім відсутні, або надзвичайно обмежені. Зокрема, відсутні безплатні курси української мови, є істотні проблеми з наявністю українських книгарень та преси (часто неможливо в цьому регіоні віднайти навіть російськомовні періодичні київські видання), бракує українських шкіл, майже немає україномовних дитячих садків.

Існування та розвиток українського культурного світу на початку XXI століття неможливі без оцифрування української класичної та сучасної художньої та наукової літератури, журналів, музики, архівних матеріалів тощо. А також - без українізації (як лінгвістичної, так і змістовної) сукупності комп'ютерних програм, ігор, мультфільмів; доходило до смішного - популярна не так давно гра «Козаки», створена в Україні, закінчувала історію власне українського козацького війська XVII століттям, ігноруючи XVIII століття — часи врядування Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Данила Апостола та Кирила Розумовського й їхніх військових реформ.

Ще однією проблемою є **інформаційна деколонізація**. Надзвичайно залежний від стандартів і звичаїв медіа-сфери колишньої метрополії інформаційний простір України постійно відтворює питомі риси культурно-політичної Євразії в українській повсякденності, руйнуючи процес «зцілення» національної ідентичності українців. Більшість ЗМІ України, насамперед телевізійні, виконують не націєтворчі, а націєруйнівні функції. Тож не лише формування єдиної національної ідентичності, але й нормальний розвиток України як суспільства і держави неможливий без виправлення ситуації. Як справедливо зазначив у програмі «Шустер LIVE» її ведучий, «в українському інформаційному просторі домінує Росія». Для незалежної і суверенної держави ця ситуація протиприродна, вона разом з іншими чинниками робить Україну об'єктом політики інших країн замість суб'єкта міжнародного політичного процесу. Попри всі процеси глобалізації, не може бути реального суверенітету без національного інформаційного простору.

Важлива проблема – це **проблема фальшивої історичної пам'яті**. Здається, всі поширені визначення нації містять у собі як неодмінну складову історичну пам'ять. Іншими словами, нормальне національне життя неможливе

без того, щоб мати спільну (бодай у головних рисах) візію свого минулого, спільну систему моральних вартостей, за допомогою яких оцінюються ті чи інші події минулого, а ще й закарбовану в мистецтві панораму розвитку своєї спільноти, її взаємодії з іншими народами, злетів та падінь на роздоріжжях цивілізації і таке інше. Пам'ять національна складається з індивідуальних сегментів, хоча й не зводиться до них (адже й етичні норми, і мистецькі твори, і пантеони на честь загиблих у бою за Вітчизну — речі надіндивідуальні, проте без них історична пам'ять не існує). Власне, така пам'ять - це не лише те, що ти пам'ятаєш особисто: це - досвід усього твого народу, що перейшов до тебе в об'єктивованих формах.

Отож перефразовуючи відомий вислів, можна зауважити: скажіть, яка у цієї нації історична пам'ять (і чи є вона взагалі), і я скажу, чи життєздатна ця нація, чи ні. А яка ж пам'ять про минуле в українців? Можна сказати різна і несумісна, але це ще нічого не пояснює. Скажімо, мільйони людей переконані у воєнному генії маршала Жукова чи в існуванні твердого порядку за сталінських часів, хоча факти твердять, що Жуков був кривавий м'ясник зі здібностями та вміннями на рівні командира стрілецької дивізії, а бардак за Йосипа Віссаріоновича просто-таки зашкалював. Водночас, люди «пам'ятають»: порядок був залізний, усе робилося чітко, ми перемогли у війні (хоча, де вона, та держава-переможець, і чому в ній жилося значно гірше, ніж у переможених країнах, чітко пояснити ніхто зі сталіністів не здатен). Фальшива історична пам'ять передається з покоління в покоління та постійно коригується за допомогою російських мас-медіа і певного числа ЗМІ України. Чи життєздатна нація, яка не пам'ятає про саму себе головного, яка неспроможна виробити спільне бачення основних подій свого минулого? І який ефективний проект спільного майбутнього випрацює ця нація, коли значна її частина досі бачить себе в історії крізь окуляри радянського міфу? Питання, на які усім нам ще доведеться відшукати відповіді.

Список використаної література

1. Воропаєва Т. Специфіка самоідентифікації етнічних українців на Півдні України / Т. Воропаєва // Проблеми національно-культурної самоідентифікації українців на Півдні і Сході України в контексті етнополітики Європейського Союзу. Матеріали наукової конференції. 6 червня 2007 р. – Одеса: Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Одесі, 2007. – С. 61-65.
2. Гнатенко П.И. Идентичность: философский и психологический анализ / П.И. Гнатенко, В.Н. Павленко. – К.: Арт-Пресс, 1999. – 466 с.
3. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есеї / Я. Грицак. – К.: Критика, 2004. – 450 с.
4. Грушевський Михайло. Хто такі українці і чого вони хочуть. 1991\ Гуманітарні науки, історія // Електронний ресурс/ <http://www.ex.ua/14332923>
5. Шульга Н. Этническая самоидентификация личности / Н. Шульга. – К.: Институт социологии, 1996. – 670 с.

Революція гідності: боротьба українського суспільства за свій вибір

У 2010 році на виборах Президента України перемогу здобуває Віктор Янукович [7]. Основною тезою його програми була: «Покращення вже сьогодні». Прийшовши до влади, він розпочав її централізувати у власній площині. У цьому ж році Конституційний Суд визнає зміни до основного закону від 2004 року неправомірними. У результаті Янукович отримує повноваження, які були у Кучми. Президент починає здійснювати свавілля проти власного народу. Це і пенсійна реформа, і зміни до закону «Про вибори», і тотальна корупція, що існувала абсолютно у всіх сферах суспільного життя. У 2012 році Президент чітко визначив пріоритет зовнішньої політики України на користь Європейського Союзу. Янукович зазначав: «Альтернативи у будові європейських стандартів в Україні немає» [1]. 28 листопада 2013 року у Вільнюсі Президент України повинен був підписати угоду про асоціацію з ЄС і відкрити нову сторінку в історії нашої Батьківщини. Усі чекали той доленосний день в нашій державі. Проте, 21 листопада, під час прес-конференції Юрій Бойко зробив несподівану заяву. Вона стосувалась того, що Україна призупиняє процес переговорів щодо підписання угоди про асоціацію [2]. У результаті по всій Україні почались мирні мітинги студентів, які були спрямовані на підтримку європейського вибору. Українське суспільство до останнього вірило, що Янукович підпише асоціацію. На превеликий жаль ця подія не відбулась. Президент України в черговий принизив нашу країну на міжнародній арені. Тому студенти оголосили про те, що мітинги будуть продовжуватись до моменту, поки Янукович не здійснить ту зовнішню політику, про яку говорилось увесь 2013 рік. Замість того, щоб знайти компроміс у суспільстві, гарант Конституції вирішує показати силу своєї влади. У ніч на 30 листопада в Києві було жорстоко побито студентів призначенцями «Беркуту» [3]. Дана подія стала останньою краплею для українців.

Влада не очікувала, що українці активно почнуть відстоювати свій вибір на користь ЄС. Загалом існують дві точки зору, які пояснюють поведінку українців в даній ситуації. Російська, за якою Майдан в Києві розпалили Сполучені Штати Америки. Українці не могли самостійно вийти на мітинг, оскільки не мають власної свідомості та патріотизму. На передачі Володимира Соловйова «Поєдинок» депутат Державної Думи РФ, член партії ЛДПР Олена Афанасіва зазначила, що Євромайдан в Києві є ніщо інше, як виставою, яку фінансував Захід, що українці були на Революції за гроші [5]. А лідери опозиції Кличко, Яценюк, Тягнибок спеціально тримають людей на Майдані, оскільки виконують вказівки ЄС та США. Олесь Бузина зазначав, що США здійснювали тиск на Україну і не давали їй здійснити правильний вибір. Що дві третіх обласних центрів нашої держави готові приєднатись до Росії [5]. Колишній член Партії Регіонів Олена Бондаренко зазначала, що все, що відбувалось у Києві – це

масовий безлад, що Майдан потрібно розігнати силою, що революцію проплачує Захід. І ці приклади можна наводити без кінця. Путін не хоче визнати той факт, що перед Вільнюсом бувший президент України відвідав Кремль, де йому були поставленні умови: або дружба з Росією або остання розпочне війну на Україні. І Янукович в черговий раз пішов на поступки агресору.

Українська позиція засвідчує, що українці здійснювали боротьбу за свій вибір абсолютно свідомо. І ніхто їм нічого не платив. Громадяни були обурені проти таких дій Президента України. Тому і вийшли на Майдан в Києві. Підтвердженням вищезазначених тез є стаття під назвою «Думки Майдану – опитування у серці спротиву» [4]. У ній було проведено опитування учасників Революції Гідності, які безпосередньо перебували в Києві. Центральним питанням диспуту було про те, що саме показав Майдан українцям. Відповіді були дуже і дуже свідомі. Учасниця Домініка зазначала, що Україна – це одне ціле, а Янукович хотів розділити Країну, що означає розділити одне велике серце Європи. Учасниця Анастасія відповіла, що ми одне ціле, – будемо стояти до кінця, поки Янукович не піде у відставку, і Україна не підпише асоціацію з ЄС. Учасник Владислав зазначив, що його найбільше бажання, щоб було більше людей на Майдані. Вони повинні виходити, а не сидіти вдома. Частина людей вийшла, і не боїться. Вони знають за що стоять, українська нація є! Учасниця Мар'яна розповіла, що люди готові відстоювати незалежність України, свої права, свою думку. Люди готові щось змінювати, готові організовуватись, допомагати один одному, щоб чогось досягнути. І ми тут, щоб внести свій вклад у цю справу [4]. Тобто аналізуючи вищезазначені думки, можна говорити про свідомий вибір учасників Революції. І вони були на Майдані абсолютно добровільно. Ніхто їх не примушував і ніхто їм нічого не платив, на відміну від так званого «антимайдану». Дослідження показують, що основною причиною революції, яке підняла людей на акції громадянського спротиву, – неспроможність нової пострадянської політичної еліти взятись за реформування України [8]. Тобто наша держава за 24 роки не пройшла того комплексу реформ, який реально міг би підняти Україну з колін. До цих системних проблем Янукович додав ще одну – силовий тиск на українське суспільство. Він забув той факт, що наша нація не буде терпіти тиранію і деспотію. Ми за своєю суттю є тим суспільством, яке завжди не задоволене діючою владою. І Янукович тут був не виняток.

Трагедією Майдану стали події 20 лютого 2014 року, коли загинуло більше сотні українців від рук снайперів. У результаті Янукович здійснив втечу з власної країни. З одного боку за цього факту українське суспільство отримало перемогу. Відбулись дострокові президентські і парламентські вибори, сформувався новий уряд. А головне, що українці зуміли відстояти свій вибір на користь ЄС. 21 березня 2015 року Арсеній Яценюк підписав політичну частину угоди про асоціацію нашої країни. З іншого боку Революція Гідності є незавершеним процесом. Адже вимога українців полягала не лише в інтеграції України з ЄС, а й у зміні політичної системи нашої держави. Чи відбулось це в нас? Звичайно ні. Все залишилось на своїх місцях. Винуватців Майдану не посадили у в'язницю, реформи проходять повільно. РФ анексувала Крим і

почала проксі-війну на Донбасі [6]. Над багатьма питаннями потрібно ще працювати й працювати. І лише цілісність українців, єдина наша позиція на певні ситуації в країні, допоможе нам боротись за свій шлях розвитку до кінця.

Отже, проаналізовано причини боротьби українців за свій вибір на Майдані, досліджено різні позиції, що стосуються даної проблеми; виявлено нові виклики перед українським правом вибору.

Список використаних джерел

1. Випуск ТСН [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://tsn.ua/video/video-novini/uryad-zupiniv-proces-pidgotovki-do-pidpisannya-ugodi-pro-asociaciyu.html>
2. Виступ Януковича [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://vk.com/video?q=%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85&section=search&z=video123820924_168832762
3. Дні скорботи в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://briz.if.ua/25264.htm>
4. Думки Майдану — опитування у серці спротиву [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://postpaper.com.ua/stories/dumky_majdanu.html#.V1ZjqtLhCM8
5. Поєдинок [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=dmWpkTeR9uA>
6. Проксі-війна [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://delo.ua/ukraine/v-ukraine-ne-grazhdanskaja-vojna-a-proxu-war-voennyj-ekspert-237868/>
7. Революція гідності [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?revolyutsiya_gidnosti_u_konteksti_zagalnoyi_teoriyi_sotsialnih_revolyutsiy&objectId=1301345
8. Результати виборів 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/>

**Оксана Грушанська,
студентка IV курсу, спеціальність “Журналістика”**

Поетизація і міфологізація образу Майдану в художніх та журналістських творах

Спочатку було слово. Точніше – 15 слів, які відомий український журналіст і блоггер Мустава Найєм написав на своїй сторінці у фейсбуці. А вже потім текстів було створено надзвичайно багато – художніх, публіцистичних, емоційних, аналітичних. Ще ніколи Україна не транслювала в світ стільки власного текстового продукту – окрема армія волонтерів-перекладачів забезпечувала доступ найважливіших думок до іншомовного читача.

Потужний інформаційний потік був до того стрімкий, що міг просто збити читача з ніг. Мабуть саме це підштовхнуло багатьох видавців увічнити окремі тексти в паперовому варіанті. Кількість книг, присвячених Майдану, зростає у геометричній прогресії – у 2014 їх було 24, а до кінця 2015 – вже понад 60 (повний їх перелік можна знайти у Вікіпедії).

У всіх розміщених там текстах відбувається поетизація образу Майдану. Створення навколо нього ледь не міфічного ореолу. Поруч зі словом Майдан найчастіше вживаються метафори «серце країни» та «Українська Січ».

Але у більшості випадків Майдан сам по собі є потужним поетичним образом. У художніх та журналістських творах він уособлює поле бою, де сили зла змагаються з силами добра. Вічне протистояння, яке отримало не абстрактну, а цілком матеріальну арену. Часто це ще й – нова точка відліку.

Усе неможливе сьогодні перейде межу
І доля ще буде до мене і зла і ласкава
Але я йду на Майдан, але я кажу
Слава Україні – Героям слава
(Оксана Боровець)

Крім цього – це ще місце переродження. Побувавши на Майдані, людина вертається іншою:

За правду, свободу за честь і рівні права
Виходь у життя і нехай Україна повстане
Це більше не гра у ретвіти, репости й слова
Виходь на майдан, за майдан і заради майдану
(Оксана Боровець)

У літературних та журналістських творах Майдан – це не стільки місце, скільки явище.

Піднялись в боротьбі за волю
Пішли у вир без вороття
За гідний поступ, кращу долю
За зовсім інший стиль життя
(Арсен Вікарук)

У цих творах зустрічаються і релігійні мотиви. «З нами Бог і Україна» - такі заголовки можна було часто прочитати у пресі, в блогах, в підписах до фото. На них могли бути зображені й палаючі шини, і люди, які тримають у руках коктейлі Молотова. Проте такий заголовок певною мірою нівелював агресивний характер зображення.

Молімося за тих, хто нині там
Хто йде у бій за правду, честь народу
За тих, хто називається Майдан
Молімося за нашу сталь соборну
(Надія Господарик)

Заклики до молитов, або й самі молитви за Україну – додавали ще й сакральних рис до загального поетичного образу Майдану.

Ще одним мотивом, який часто повторювався у віршах Майдану, стали янголи. Подекуди, як спостерігачі, а подекуди – як безпосередні учасники. Назва «Небесна сотня» - теж відлуння цього мотиву. Вони – «янголи, які в човнах пливають до неба».

Жовто-блакитний стяг покритим їм тіло
Як крила янгола, злітаючи назад
Небесна сотня в вирій полетіла (Людмила Максимлюк)

Все це не могло не створити ледве не сакральне ставлення до подій, які там відбувались. У літературних творах це особливо простежується.

Ти не бійся, мала, я тут просто перекладач

З мови янголів і птахів
На мову вогню й каміння
З мови музики і казок
На мову вогню й каміння
З мови дивних твоїх очей
На мову вогню й каміння
(*Єлизавета Жарікова*)

Так вимальовується ще одна деталь образу Майдану – вогонь. «Зима в огні», «Київ у вогні» - такі заголовки теж не були рідкістю. У літературних творах «паління шин» - набуває ледве не ритуального значення

Режим стріляє в потилиці й спини
Убивають людей мисливські гвинтівки
Але ми можемо – палити шини
Україна бере початок з бруківки.
(*Андрій Любка*)

Та палають не тільки шини. «То не шини горять, а ненависть вогнем він наруги». Вогонь міфологізується. Він стає інструментом, який «випалює» зухвалість, зверхність та самовпевненість. Загартовує сильних і нищить слабких. «Палають шини і серця» - пише кореспондент «Українського тижня». «Нам не холодно, бо серце горить любов'ю до України», - відповідає респондентка на запитання журналіста з журналу «Країна».

Свято верю, що буде кінець
беззаконію влади верховної
через пламя погібших сердець
Україна стане вільною
(*Лілія Шауберг*)

Поодинокую і тому особливо цікавою і дитяча книжка «Казка про Майдан», видана у Видавництві Старого Лева. Вона пояснює наймолодшим українцям події зими 2013-2014 рр. у цілком міфологічному ключі – чорні пташки зла беркути і народжені божими голубами працьовиті українці. Знаковим є і те, що чорні беркути не прилетіли ззовні, а жили під зеленим явором пліч-о-пліч з українцями.

Самі «беркути» в інших художніх творах виступають як жорстокі, але не свідомі того, що роблять молоді хлопці. В деяких віршах присутні заклики до «справжньої, української суті хлопців», яку вони забули:

Діти людські прошу, схаменіться,
Бо проллється крові потоки
По домівках своїх розійдіться
Не ганьбіть молоді свої роки
(*Леся Корецька*)

Їх просять схаменутись, бо вірять, що в цих хлопців ще залишилась людяність:

На Майдані стоять вояки

А навпроти українці-браття
Нехай в одну лаву стануть вони
Щоб погасити розбрату багаття
(Тетяна Власова)

Протистояння Добра і Зла відчувається лейтмотивом майже у всіх творах про Майдан. Лише – чорне і біле, ніяких напівтонів.

Я в такому, бачиш, відрядженні
Звідки люди приходять незрячими
Де ведуться якісь перемовини
Найміцніші коктейлі замовлені
Тут забувши про маму з татом
Називаються гордим птахом
Полонених ганяють голими
А для захисту цілять в голови
(Тетяна Власова)

Ще поетизується єдність всіх, хто знаходиться на Майдані. Журналіст газети «Українська правда» пише: «Я стою на Банковій і фотографую. Досі мені вдавалось залишатись більш-менш відстороненим. Але тепер... В якийсь момент я розумію, що коли ти вже сюди прийшов – то стаєш ним, стаєш Майданом. Це я несу в руках білі мішки бруківки. Це я підпалюю один за одним коктейлі Молотова. Це мене вдаряють по голові кийками й дубинками. Це я стікаю кров'ю і я прикладаю до ран тих, хто постраждав вологі марлеві пов'язки. Це на моїх очах не висихають сльози і це моїм голосом віддається наказ «на барикади»».

Мама заплакана хрестить повсталих
Мовчки, без слів
Сина не стало
В неї віднині – мільйони синів.
(Тетяна Власова)

Образ Майдану – це образ віри і сили. «Оживає прадавня земля від цілющої сили Майдану», «На Майдані долі воскресає воля».

Отже, Майдан втілюється у повноцінний художній образ, який сам по собі несе значне навантаження. Реалізація цього образу відбувається у двох напрямках – Майдан як місце, і як явище. У першому випадку він набуває міфологічного характеру, бо стає місцем протистояння сил Добра і Зла, а у другому – поетизується.

Список використаних джерел

1. Більченко Є. Євромайдан. Лірична хроніка / Є. Більченко, Г. Крук, В. Махно. – Київ: Дискурсус, 2014. – 46 с.
2. Виноградов О. Слово Майдану / Олег Виноградов. – Київ, 2014. – 528 с.
3. Гатальська С. Ситуація міфу в просторі культури / Світлана Гатальська // Філософія культури / Світлана Гатальська. – Київ: Либідь, 2005. – С. 408.

4. Лукашук Х. Казка про Майдан / Христина Лукашук. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. – 35 с.
5. Небесна сотня (антологія майданівських віршів) – Київ: Букрек, 2015. – 400 с.
6. Щербак Є. Творення художнього образу в сучасному мистецтві / Щербак Євгенія – Львів, 2012.

Олександра Сидорчук
студентка II курсу, спеціальність «Політологія»

Роль жінки на майдані під час Революції Гідності

«Жінки, попри мороз, продовжують працювати на барикадах. У час, коли лунають повідомлення про постріли, смерті й нові хвилі протистоянь, чарівна половина населення зорганізувалася, створивши свій спецзагін.» – Випуск ТСН: Тиждень за 26 січня 2014 року.

Жінки Євромайдану – від школярок до бабусь, робили усе, що потребувала революція: допомагали будувати барикади, розколювали на дорогах лід, приносили активістам їжу та чай і моляться, щоб настав мир у країні.

Яна Почтаренко, учасниця та журналістка «Ресурсного центру ГУРТ» брала інтерв'ю у активістки майдану, учасниці «Сотні Янголів», одної із активісток «ангельських» ініціатив – Тіни Пересунько [2]

«Жінки на Майдані відіграли ключову роль - матері, дружини, сестри та коханої. Усі вони не лише благословляли й відпускали, іноді на смерть, своїх чоловіків, синів та братів, але й були поруч з ними на полі бою у буквальному значенні цього слова.

Поруч зі сміливими чоловіками з Правого сектору, сотень самооборони Майдану були жінки - медики, волонтерки, журналістки і, навіть, «озброєні» крилами й українськими віночками дівчата, котрі ставали між сторонами конфлікту.

Жінки на Майдані не просто виявились дієвими, але й стали вирішальною силою в досягненні перемоги. Адже саме жінки виконували роль забезпечення всіх життєво необхідних функцій Майдану: їжа, інформація, простір, безпека.

Жінки підтримували креативний простір Майдану, знімаючи силову напругу між сторонами конфлікту. Усі мистецькі акції є цьому яскравим свідченням.»

Жінки на майдані були не тільки лікарями і поварами, вони були живим щитом, були натхненням для чоловіків. Були всі від студенток до бабусь, виходили матері з доньками, вони їздили на роботу вдень, а вночі стояли на майдані.

На майдані були 3 найбільш вагомих жіночих сотні: «39 жіноча сотня самооборони», «Жіноча сотня ім. Ольги Кобилянської», та «Сотня Янголів».

«39 жіноча сотня самооборони»: Більшість дівчат до вступу в сотню була волонтерами на кухні, в медичній частині або працювала в інфоцентрі. Були й ті, що прийшли з метою бути на барикадах і брати участь в активних діях. Намолодшій учасниці — 18, найстаршій — 65 років.

Учасниці «39 жіночої сотні самооборони» брали активну участь у самообороні Майдану та в протистояннях 18—22 лютого. [1]

«Жіноча сотня імені Ольги Кобилянської»: Жіноча сотня – спільнота активісток Євромайдану, участь в якій є добровільною для кожної.

Цінностями Жіночої сотні є права людини, людська гідність, свобода, рівність та недискримінація. Діяльність Жіночої сотні ґрунтується на переконанні, що жінки та чоловіки є рівними в своїх правах.

Мета Жіночої сотні – активізація жіночого протестного руху та підтримка Євромайдану на принципах солідарності, сестринства та взаємоповаги. [2]

Організували акцію «Ніч жіночої солідарності», боролись за право жінки боротись разом із чоловіками, стояти на передовій. На даний час є активними учасницями волонтерського руху, та учасницями АТО.

«Сотня Янголів»: «Сотня духовної самооборони та креативної спільноти Майдану. Сотня Янголів! Наша місія - нести Любов там, де ненависть, нести Прощення там, де кривда, нести Єдність там, де розлам, нести Віру там, де сумнів, нести Правду, де помилка, нести Надію там, де розпач, нести Радість там, де смуток, нести Світло там, де темрява! Відчуваєте у собі сердечний порив нести ці цінності, сміливо ставайте "янголами" для України! Де б Ви не були, даруйте ці дарунки душі оточуючим, робіть творчі дії, які виражатимуть місію "Сотні Янголів"! Творчість, радість, усмішка, любов - наші інструменти!» [4]

На рахунку цієї сотні далеко не одна акція, що викликала посмішку у активістів, що підтримувала дух, та давала натхнення. Акції «Молитва за Україну», «Майданівська пошта любові», «Українське Різдво».

Проте роль жінки на майдані не обмежувалась лише сотнями, проводились акції де приїжджали жінки – матері, які проводили акції щоб їх почула влада.

Роль матері-берегині яскраво виявила себе в акції 30 січня, під час якої жінки наклеїли на себе напис «Мама» та скандували «Чужих дітей не буває» і «Янукович, відпусти наших дітей». Після акції вони молилися за героїв Майдану. До того жінки проводили подібну акцію: стояли на колінах з іконами, вони просили силовиків приєднатися до мирного протесту. У цих подіях жінки представлені як «матері нації», які намагаються допомогти героям, просячи та молячись [5]. Раніше, 28 січня матері стояли на колінах і просили миру, просили силовиків не проливати крові, та повертатися до дому... живим. Жінки приїхали з різних куточків України, серед них були і матері «беркутівців».

"Мой сын Сергей — сотрудник "Беркута". Он приехал в Киев по приказу начальства из Винницы. Пока на Грушевского шли бои, я себе места не находила. Звонила ему после каждого сюжета в новостях, когда показывали, как в мальчиков бросают камни и "коктейли Молотова". Но разве они в чем-то виноваты?! Мое сердце разрывалось. Я его только и просила: "Сережа, не стреляй в людей!" А затем мы обратились в общественный комитет матерей Киева. Они посоветовали ехать в столицу и самим поговорить с детьми и их командирами... В Киеве, мы вместе с другими мамами пошли на Грушевского и передали детям теплые вещи. Мы даже встали на колени перед детьми и повторяли "Сыночки, не убивайте!" У некоторых по щекам текли слезы", — рассказывает Зинаида Алексеевна [6].

7-го грудня на дальніх барикадах, на Кріпосному дівчата з Рівного втрюх спіймали тітушку. Вичислили, напали, повалили. І одна, зриваючи пояс з дешевенького пальта почала невміло в'язати йому руки.

«Цілий світ у хоробрості дівчат. 11 грудня мене професійно зняв з барикади "беркут" біля профспілок. Класика жанру. Б'ють палками по литках, щоб став на коліна. Фіксують. Б'ють по плечах, щоб схилив голову. Фіксують. Набігає безстрашна Леся Оробець і закриває мене собою. Щоб не били. Від безсилої люті у дорослого мужика виступають сльози. Хіба так я хотів? Хіба не я б мав заступатися за дівчину – а не вона за мене? Так формують ненависть. Я цим людям ніколи не пробачу. Не своєї болі. Свого безсилля і дівчинки, яка мене накрила собою» – пише Віктор Бобиренко, активіст майдану.

А коли світ ставав сірим і в областях було мало мужчин – дівчата чесно йшли на амбразури. Наприклад, у Сумах, десяток дівчат заблокували трибуну сесії облради, щоб не дати облраді підтримати закони 16 січня.

Скільки таких було в Україні, які собою замінили на місцях хлопців на Київському Майдані?

Оля Онишко та Петро Дідула зняли документальний фільм «Жіночі обличчя Майдану». Єпічна картина української жінки на тлі найбільш драматичних подій новітньої історії України. Матеріал для фільму знімався в період від 20 листопада 2013 р. до 30 лютого 2014 р.

Як висновок хочу сказати, майдан не вистояв би за наявності одних лише чоловіків-охоронців. Своїм існуванням він багато в чому зобов'язаний інфраструктурі, яку створили та утримували здебільшого жінки [1]. Часто у них хоробрості було більше, ніж у мужчин.

«Майдан досі тривожить. Найбільше – здавалося б беззахисними дівчатами і жінками, які в часи ненависті – додавали і ненависті, і людяності, і елементарного благородства. Робили нас людьми».

Список використаних джерел

1. Дар'я Попова СЕКСИЗМ НА МАЙДАНІ [Електронний ресурс] / Попова Д. // Спільне: журнал соціальної критики. – 2015. – № 9. – Режим доступу до журн. : <http://commons.com.ua/seksizm-na-majdani/>
2. Яна Почтаренко Інтерв'ю «Роль жінок на майдані» [Електронний ресурс] / Почтаренко Я. // Ресурсний центр ГУРТ. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/interviews/21330/>
3. «Жіноча сотня ім. Ольги Кобилянської» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.facebook.com/zhinocha.sotnya/info/?tab=page_info
4. «Сотня Янголів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.facebook.com/%D0%A1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%8F-%D0%AF%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B2-219356974935824/info/?tab=page_info
5. Сергей Ус Матери активистов помолились за героев Майдана [Електронний ресурс] / Ус С. // Сегодня.ua – 2014. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/materi-aktivistov-pomolilis-za-geroev-maydana-492737.html>

6. Евгений Чепелянский, Александр Марущак Матери митингующих и силовиков умоляют не проливать кровь и возвращаться домой [Електронний ресурс] / Чепелянский Е., Марущак А. // Сегодня.ua – 2014. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/ukraine/materi-mitinguyushchih-i-silovikov-umolyayut-ne-prolivat-krov-i-vozvrashchatsya-domoy-491911.html>
7. Віктор Бобиренко Революція гідності. Третій тост [Електронний ресурс] / Бобиренко В. // "Націоналістичний портал". – 2015. – Режим доступу: <http://ukrnationalism.com/publications/1717-revoliutsiia-hidnosti-tretii-tost.html>

**Богдана Хома,
студентка IV курсу, спеціальність “Журналістика”**

Висвітлення подій Євромайдану крізь призму іноземних ЗМІ

Події, що відбулися після призупинення Кабінетом Міністрів України процесу підписання асоціації з Європейським Союзом, призвели до змін у формуванні міжнародних зв'язків між багатьма країнами. Стало яскраво помітно, які цілі переслідують ті чи інші держави, і який вплив та наміри вони мають щодо України. Також осторонь цього процесу не залишилися мас-медіа, саме вони формували і відтворювали погляди громадян на ці політичні події. Різна ступінь заангажованості цих мас-медіа дає зрозуміти, наскільки важливими є події Євромайдану для тієї чи іншої країни.

Для аналізу інформаційного простору, який формувався під час подій на Майдані, було обрано ЗМІ Франції, Великої Британії, США та Росії. Варто зазначити, що ці країни представляють різні зрізи світового глобалізаційного процесу, тому дозволяють оцінити об'єктивність ставлення міжнародної спільноти до України.

Показовим було те, що матеріали про події в Україні у європейській та американській пресі з'явилися через три дні після початку мітингу, - аж 24 листопада. Держави зайняли вичікувальну позицію, намагаючись зорієнтуватись у подальшому розгортанні політичних подій. Проте звертаючись до тогочасної ситуації варто зауважити, що протистояння всередині України стало загальним протистоянням між найбільш впливовими країнами світу, яке триває і до сьогодні. Про це промовисто свідчать матеріали впливових світових видань, таких як «The Financial Times», «The Washington Post», «The Guardian», «The New York Times», «Лента.ру», «Российская газета» та «Коммерсант».

Так, британська газета The Times у публікації під промовистим заголовком «Кремлівський батіг переважає ЄС-івський пряник у битві за душу України» розповіла про детермінанту сучасного процесу і Помаранчевої революції. «Мітинг, що провіщає найбільш серйозну загрозу Януковичу відтоді, як він прийшов до влади в 2010 році, закінчився бійками з міліцією перед будівлею уряду», – зазначило британське видання The Guardian. Це видання наголошує на тому, що сутичку спричинили мітингувальники, а також британські журналісти звернули увагу на недовіру громадян до опозиції та неспроможність останньої контролювати народну масу. «The New York Times» розмістила декілька

фотографій та репортаж із місця події, окреслюючи загальні настрої, та бажання людей відстоювати свої позиції [1].

Щодо російських ЗМІ, то українська комісія з журналістської етики офіційно заявила про викривлення фактів в мас-медіа Росії при висвітленні подій Євромайдану.

Комісія констатувала практику brutального порушення етичних принципів журналістики, перекручування фактів, наклепів, поширення завідомо неправдивих відомостей в ефірі та на шпальтах друкованих видань сусідньої країни. Як приклад наводиться матеріал про «розгон Євромайдану», який вийшов в ефірі телевізійного каналу «Росія» 8 грудня 2013 року у програмі «Вісті тижня» (ведучий - Дмитро Кисельов) [2].

Щоб зрозуміти, як діють ЗМІ у Росії варто розглянути історичне становлення мас-медіа у цій державі. Саме з 1994 – 1999 років розвивається «поліцентричний режим» взаємодії преси і влади. Він характеризується багатоманіттям центрів влади та позасистемних груп впливу. Як зазначає російський політолог Л. Реснянська, в ці складні роки починається перерозподіл сил між президентським центром, регіональними лідерами, бізнес-елітою та певними злочинними угрупованнями. У Росії ситуація склалася так, що 80 % владних ресурсів сконцентрувалися у руках Президента [3].

Тому варто звернути увагу на ставлення В. Путіна до подій Євромайдану:

«Это внутривполитический процесс, попытка оппозиции раскатать действующую – легитимную, я хочу подчеркнуть - власть в стране. И более того, все, что сейчас происходит, говорит о том, что это совсем не революция, а хорошо подготовленные акции, и эти акции, на мой взгляд, были подготовлены не к сегодняшнему дню - они готовились к президентской выборной кампании марта, во всяком случае – весны, 2015 года» [4].

Такі видання, як «Российская газета» та «Коммерсант» писали про шабаш українських екстремістів. Перше видання посилається на СБУ, зазначаючи, що радикальні сили «не тільки захоплюють держустанови по всій країні, але й починають загрожувати енергооб'єктам», «представники СБУ зазначають, що поряд з проявами екстремізму звучать анонімні погрози підриву гідроелектростанцій, а також об'єктів атомної енергетики», - пише видання. Тому українські силовики посилено охороняють стратегічні об'єкти України. Видання "Коммерсант" говорило про нестабільність української влади, а також можливого введення надзвичайного стану в Україні [5].

На стороні об'єктивності все ж залишалися інтернет-видання, які подавали точні перевірені факти. Зокрема, «Лента.ру» уже в перші дні Євромайдану говорила про бажання Росії бачити Україну тільки у складі Митного союзу, використовуючи цитати та заяви офіційних органів. Проте після такої політики видання було звільнено головного редактора [6]. Варто зазначити, що детальний аналіз журналістських матеріалів про Євромайдан засвідчує їх певну заангажованість.

Отже, іноземні видання у висвітленні подій Євромайдану відштовхувалися:

- 1) Від глобалізаційних процесів та інтересів власної держави у взаємодії з Україною;
- 2) від цивілізованої спадщини журналістики (демократичність ЗМІ, висвітлення реальних суспільних настроїв, або робота «на уряд»).

Список використаних джерел

1. Бергланд Р. Висвітлення і рецепція Помаранчевої революції в американській пресі // Вісник Львівського університету. Серія журналістики. 2006.
2. Архіпова Олена. Путин: Євромайдан - это не революция, а небольшой фальстарт президентской кампании 2015 года [Електронний ресурс] / Олена Архіпова // Українські національні новини. – 23 грудня 2013. – Режим доступу [<http://www.unn.com.ua/uk/news/1287278-ukrayinska-komisiya-z-zhurnalistskoyi-etiki-nezadovolena-tim-yak-rosiyski-zmi-visvitlyuyut-podiyi-v-ukrayini>].
3. Реснянська Л. ЗМІ і політика / Л. Реснянська. – М. : Аспект Пресс, 2007. – 254 с.
4. Путин: Євромайдан - это не революция, а небольшой фальстарт президентской кампании 2015 года [Електронний ресурс] // Цензор.нет. 9 грудня 2013. – Режим доступу:
http://censor.net.ua/news/262649/putin_evromayidan_eto_ne_revolyutsiya_a_nebolshoyi_falstart_prezidentskoyi_kampanii_2015_goda
5. На Євромайдані є своя фашистська "Аль-Каїда" – російські ЗМІ [Електронний ресурс] // ТСН. 27 січня 2014. – Режим доступу [<http://tsn.ua/politika/na-evromaydani-ye-svoya-fashistska-al-kayida-rosiyski-zmi-331533.html>]
6. Оппозиция обвинила Януковича в госизмене [Електронний ресурс] // Lenta.ru. – 21 листопада 2013. Режим доступу: [<http://lenta.ru/news/2013/11/21/yacenuk/>]

**Олена Митрофанюк,
студентка IV курсу, спеціальність “Журналістика”**

Роль суб'єктивізму журналістських матеріалах у висвітленні подій Майдану

Друга річниця подій на Майдані змушує нас знову і знову повертатися до тих страшних подій, які відбулися два роки тому в самому серці нашої держави. Громадяни України, які втомилися мовчати, проявили свою волю і вийшли з теплих, затишних домівок на вулиці Києва, аби відстояти своє бачення майбутнього. Воно, нажаль, суперечило баченням тогочасної влади. Розпочалося тривале і запекле протистояння проти узурпатора Януковича та його команди. І ми знаємо, чим це закінчилося: Небесна Сотня, зміна вектору зовнішньої політики, Революція Гідності. Насамкінець – ці всі події дали поштовх для всевітнього агресора Росії, нарешті проявити себе не як «братній народ», а як імперіалістичну країну, яка не хоче відпускати від себе «брата-українця» і будь-якою ціною готова утримувати нас від коаліції з ненависним Заходом. Почався важкий процес боротьби за Україну між пострадянською Росією, Європейською

спільнотою, і безпосередньо самими українцями. Але навіть за підтримки Європи і Штатів ми чомусь без бою втратили Крим, пустили ворога на Схід нашої держави і дозволили йому осісти там.

Демократія – ось чого прагнуть українці. Ми хочемо бути єдиним легітимним джерелом влади в державі. Не політики, не депутати, не судді, не президент – прості громадяни України повинні вирішувати з ким братися, у кого купувати газ, і як карати тих, хто винен у всіх страшних злочинах. Майдан став для нас тією точкою відліку, яка позначила новий час. Час, коли зміна системи неминуха, повалення диктатора – невідворотне, влада народу – обов'язкова. І саме тоді на суспільну арену вийшли засоби масової інформації, які стали рупором волі українців. Не всі громадяни мали змогу бути особисто присутніми в столиці на протестах і мітингах, але увага кожного була прикута до телебачення, радіо та преси. Саме останні дозволяли бути в курсі подій, організовувати свої зусилля, координувати дії. Згадаємо «Espresso TV», канал «112», «Громадське телебачення», газету «День» та багато інших ЗМІ, які висвітлювали події Майдану, і побили всі можливі рейтинги залучення аудиторії до перегляду чи прочитання власних матеріалів. А все чому? Тому, що прагнули відображати всі можливі точки зору, дозволяли аудиторії вибирати, що дивитись і цим заслужили довіру. Вперше, за часи незалежності нашої держави, журналісти стали авторитетами не для вузького кола зацікавлених осіб, а для всього народу. Вперше ми зіткнулися з плюралізмом та водночас суб'єктивізмом думок, які висвітлювали медійники. Закінчилась ера, коли ЗМІ надиктовували, «що писати». Почалася доба «відродження» журналістики як такої, що дозволяє читачу ВИБИРАТИ.

Суб'єктивізму з'явилося багато на сторінках різних друкованих та інтернет - видань, в ефірах усіх можливих телеканалів та на хвилях радіо: адже у кожного з'явився свій досвід. Власна думка, що ґрунтується на особистісних переживаннях та вподобаннях, дозволила простим українцям, далеким від політики, знайомитися з різними позиціями, обдумувати їх, робити висновки. Свобода трактування тих чи інших подій стала показником того, що журналістика зробила спробу (і, в окремих випадках - успішну) вийти з-під керівництва олігархів та політиків. Адже раніше до суб'єктивної думки ставилися, як до чогось недосконалого, непрофесійного. Після Майдану вона зарекомендувала себе як елемент демократії. Ми не можемо заперечувати і те, що часом суб'єктивність певної точки зору не ґрунтується на фактах і стає лише думкою автора. Саме тому читач, глядач або слухач повинен розвивати в собі здатність мислити об'єктивно. Але така здатність може розвинути лише на основі аналізу різних суб'єктивних точок зору.

Тож яка роль суб'єктивізму журналістських матеріалів у висвітленні подій Майдану? Вона полягає у тому, щоб змусити аудиторію думати, обирати, зіставляти та виокремлювати те, що є дійсно важливим, правдивим та незалежним від думок інших.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. Поле битви — інформаційний простір / Ю.Бондар. — К.: МАУП, 2006. — 152 с.
2. Гетьманець М.Ф., Михайлин І.Л. Сучасний словник літератури та журналістики. — Х.: Прапор, 2009.
3. Івін А.А. Логіка для журналістів / А.А. Івін — М.: Аспект Прес, 2002.
4. Настанови журналістам Ассошіейтед Пресс: Професійний poradник/ Пер. з англ. А. Іщенко. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 158 с.
5. 11. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін.; За гол. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр. — канад. проект "Демократична освіта", Інститут вищої освіти. — К.: вид-во "Ай Бі", 2002.
6. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Львів: ПАІС, 2004.
7. Штромайєр Г. Політика і мас-медіа / Пер. з нім. А. Орган. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008.

**Михайло Будурович,
студент 3 курсу, спеціальність «Політологія»**

Права ідеологія в Україні. Системний погляд

За час незалежної України виникла проблема з партійною системою з структурно-функціональними особливостями самих партій, зокрема з ідеологічним підґрунтям багатьох сучасних партій. Ідеологія (від гр. idea – ідея і logos – вчення) у класичних тлумаченнях – це сукупність суспільно-політичних ідей, теорій і поглядів, які відображають умови життя з позицій певної соціальної спільності. Ідеологія стала приводом для спекулювання та чимось доволі надуманим [1, 235].

Спекуляції почалися на ґрунті Української національної ідеології. В ідеологічному контексті продуктом української національної ідеї є різні ідеологеми – найменші смислові одиниці ідеології, окремий елемент ідеологічної системи. У політичну конфронтацію в Україні також вступають різні групи інтересів, фінансово-промислові групи – це диверсифіковані багатофункціональні структури, створені на основі об'єднання капіталів промислових підприємств, кредитно-фінансових установ та інших господарських суб'єктів з метою максимізації прибутку, підвищення ефективності виробничих і фінансових операцій, посилення конкурентоздатності на внутрішньому і зовнішньому ринках, зростання економічного потенціалу як усієї групи в цілому, так і кожного з її учасників [2, 373].

Проблематику правої ідеології в Україні досліджували: Р. Кириченко, М. А. Козловець, М. В. Примуш, Ю. Козлов, Г. Ткаченко, П. Н. Симоненко, А.

Мережко та ін. Головною проблемою переважної більшості дослідників є те, що вони в основному в негативній ретроспективі розглядали праву ідеологію (А. Мережко, П.Симоненко), роблячи акцент на матеріалах про недоцільність націоналізму (один із видів правої ідеології), не розглядаючи тим самим питання системно під іншими кутами. Роблячи фокус на певних фактах, опускається момент взаємоіснування правої ідеології в системі політико-правових відносин України.

Якою ж насправді є сучасна національна ідея та на яких власне ідеологічних підвалинах ґрунтується вітчизняний право-центризм (як сегмент політико-ідеологічного «спектру» політичної системи)? Наскільки він є розвиненим у ідеологічному та інституційному аспектах? Яку роль (найгрубіше: деструктивну, а чи швидше конструктивну) відіграють у розбудові сьогоднішньої України як 1) унітарної незалежної держави; 2) сучасної європейської демократичної країни; 3) країни євро-атлантичної цивілізаційної зони, включеної у систему глобальних геополітичних, транснаціональних та культурницьких процесів вітчизняні громадсько-політичні та політичні організації правого і правоцентристського ухилу? В підсумку такі міркування мають сприяти подальшим роздумам широкої наукової дискусії до теми «Чи потрібна Україні права ідеологія?»

Акцентуючи увагу на політичній історії новітньої України, найбільш доцільно, на нашу думку, розпочати із 1989 р., коли було створено правоцентристську демократичну організацію Народний рух України (НРУ, Рух). З цього моменту розпочалося формування української незалежної держави в тому форматі, який маємо наразі. З самого початку свого створення у склад Руху входили люди різних ідеологічних поглядів – від націонал-комуністів до націонал-радикалів. Попри назву, фактично, в основу Руху було закладено соціалістичну ідеологію (що абсолютно зрозуміло в умовах ще донедавна монополюючої тут світоглядної парадигми «соціалізму з людським обличчям») партії простих людей (народу-нації), яка виступила проти комуністичного «номенклатурного директорату». Проте, вже на зорі української держави колишня партійна номенклатура, опираючись тиску з боку націоналістичних груп та в основному контролюючи (адміністративно та економічно) суспільно-політичні процеси дала поштовх до створення протидії націоналістичним силам – шляхом «дикої» приватизації утворюються реакційні фінансово-промислові групи (ФПГ). ФПГ, виходячи зі свого означення, – це об'єднання промислових підприємств на основі установлених між ними економічних відносин і фінансової взаємодії. Насправді це кланово-олігархічні об'єднання, що еволюціонували з колишньої партійної номенклатури, які мають спільний інтерес у внутрішній та зовнішній політиці країни.

Після остаточного згасання поміркованого націоналізму та відносно неактивних радикальних націоналістичних рухів наприкінці 90-х рр. режимом Л. Кучми було проведено ряд у цілому успішних соціально-економічних реформ. Показово, що основна мета і найбільш значимий наслідок реформ полягали в укріпленні та розвитку ФПГ в Україні. Здавалося б, виключивши із ідеологічної платформи «націоналістів» соціальну складову, було закладено основи під

остаточну консервацію режиму, що вже тяжів до автократії. Проте насправді це спричинило до розколу в елітах. Водночас це заклало передумови до протестних форм як оптимального способу розбалансування політичної системи та врешті усунення небезпечного президента з «політичного Олімпу». Було проведено ряд акцій "Україна без Кучми", яка, в свою чергу, стала першим сплеском громадської активності українців за кілька років. Існує також думка, що саме 9 березня стало початком нової стратегії опору тодішньому режиму [4]. Щоб відносно системно розглядати проблему, необхідно звернути увагу на ще один її рівень. Україна історично склалася як буферна зона між Сходом і Заходом. На початку XXI століття в українській політиці зіткнулися інтереси двох зовнішніх політичних акторів – США і Росії. Фактично, підтримувані й керовані Заходом українські націоналістичні сили зуміли скинути режим Кучми шляхом «Помаранчевої» революції. Після революції значно посилила свої позиції національно-демократична сила прозахідної орієнтації – «Наша Україна». З боку офіційного керівництва нового режиму зроблено спробу до об'єднання всіх правих сил, але дуже швидко стало зрозумілим, що породжено новий конфлікт ідеологем: революції та контрреволюції. Фактично, вже у перші місяці політика «помаранчевих» вилилася в утиски право-радикальних організацій, навіть у спробу розпустити НРУ. В результаті це призвело до деструктуризації «Нашої України» та виходу з її складу соціал-національної «Свободи» (2006 р.), та групи поміркованих, що декларували новий демократичний Блок Юлії Тимошенко. Тенденція призвела врешті до втрати суттєвої частки прихильного електорату та нового посилення позицій ФПГ Р.Ахметова та Д.Фірташа, які виступили, з одного боку, як підкріплююча сила нового режиму, а з іншого – підживлюють конфлікт між колишніми «революціонерами», ослаблюючи позиції державної влади. Наслідком стала перемога на виборах 2006 р. Партії регіонів, яка в цей час являла собою найбільш системний політичний інструмент основних ФПГ та перебувала на ідеологічних засадах нового «проросійського» тренду: суміш панслов'янізму та «героїзованої радянщини».

Подальше протистояння у прозахідному демократичному блоці призвело до тривалої політичної кризи, кількох поспіль відставок уряду та фактичної відсутності системних соціально-економічних реформ. Після президентських виборів 2010 р. ФПГ, представлені Партією регіонів, зуміли остаточно закріпитися, президентом стає представник донецького клану В. Янукович. Дуже швидко розпочинається формування нової групи – «сім'ї» Януковича, вона виділяється в окрему ФПГ і починає наступати на інтереси інших великих ФПГ. Основну ставку в політиці «сім'я» робить на москвофільську течію право-радикальної ідеології, прихильники якої переважали в Криму, на сході та півдні України, частково на північному сході та центрі. Ідеологічним «підігріванням» такої схеми, зокрема, займалися прем'єр-міністр М. Азаров, міністр освіти Д. Табачник, цілий ряд парламентських «спікерів», які активно використовують медіамайданчики основних (найкрупніших) ФПГ: «1+1», «ІНТЕР», ТРК «Україна», «ІСТV». В умовах цього процесу починають формуватися поки ще неактивні, не артикульовані сепаратистські настрої.

З іншого боку, в економічній політиці, «сім'я» зайнялася фактично повною

монополізацією ринку. Така політика вже за рік її активного провадження (на кін. 2012 – поч. 2013 рр.) призвела до нового «елітарного» конфлікту і формування фактичної коаліції проти «сім'ї», до якої увійшли ФПГ Фірташа, Коломойського та інших, менш крупних акторів. В політичному плані вони зробили ставку на право-радикальні організації та протестно-налаштоване населення, яке підтримувало українську національну ідею. Наприкінці 2013 р. це вилилося в нову революцію. Їй передувало тривалі масові акції протесту, під об'єднавчою назвою «Україно, вставай!». Врешті, за фактичної підтримки Заходу та коаліції фінансово-промислових груп, наприкінці 2013 року розпочалася Революція Гідності, головними організаційними основами якої стали національно-демократичні та національно-радикальні сили.

Підсумовуючи, доцільно відмітити, що у новітній історії України (характерно, що тенденція властива для сучасної Європи загалом) сформувалось стійке протиріччя між ідеологемами націоналізму (вираженим у 2-х типових інваріантах: поміркованій – класичних парламентських партіях на кшталт вітчизняної ВО «Свободи», та крайній – молодіжних формальних і напівформальних громадських організації типу СНА, «Білий молот», УНСО й т.п.) та лібералізму. Поміркований націоналізм є більш конструктивний як політична та інституційна модель, аніж радикальний, який є більш маргіналізованим. Водночас, радикальний націоналізм, народжений у «горнилі» революції і після її завершення вкотре «зливаний» у стадію маргіналізації, незамінний як рушій масових актів громадянської непокори, що забезпечує суспільство ліберальної демократії від періодичних спроб встановити на її основах диктатуру або ж автократію.

Отже, відповідь на питання «Чи потрібна Україні права ідеологія?» – «Так у поміркованій формі», якої зараз в чистому виді вільної від сторонніх впливів немає.

Список використаних джерел

1. Філософія: навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.І. Касьян. – К. : Вікар, 2003. – 374 с. Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/glavy/94715-44-ronyattya-deolog-rol-u-susplstv.html>
2. Череп А. В. Інвестознавство / А. В. Череп: Навчальний посібник / К.: Кондор, 2006.- 398 с.
3. Шведа Ю. Розвиток теорії партій та партійних систем в Україні / Юрій Шведа. [Електронний ресурс] // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л.. – – Львів, ЦІД, 2008. - 308 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://postua.info/shveda.htm>
4. 9 березня 2001 року: спогади і прогнози від ініціаторів "України без Кучми" [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2006/03/9/3074768/>.

Майдан як типова схема заспокоєння національної та загальнолюдської свідомості

Україна за двадцять з лишком років пережила два майдани та сотні протистоянь. Починалося все з масових незадоволень молоді. Згадайте, 2013 перші дні протистоянь. Київ полонили студенти місцевих вишів. 2014 рік. Китай. Проти змін у виборчій системі на вулиці Гонконгу вийшла молодь [6]. У крові молоді буває несвідомість. Та щоб говорити про цю несвідомість, потрібно визначити поняття свідомість.

Вікіпедія переконливо стверджує, що свідомість – вища форма відображення дійсності, пов'язана з самоконтролем [1]. Тобто по ідеї, те що відбувалося на останньому Майдані – було яскравим прикладом несвідомості. Хоча, ні. Вони ж на повний голос кричали гасла: «Банду геть!», «Олігархів на нари!», «Владу народу!» та інші. Досить логічні висловлювання. Конкретні заклики та потреби народу. Але згадаємо вересень 2015 рік. Кишинів за кілька днів обріс сотнями палаток. Учасник протесту Кирило Моцпан у розмові з журналістами повідомив: «Люди дотримуються порядку, ми сповнені рішучості йти до кінця. «Містечко Гідності та правди зростає... Стоймо!» [4]. Провівши нескладні мозкові операції, можна знайти ряд відмінностей між Українським та Молдовським майданними гаслами та твердженнями. А назва «містечко гідності» часом не нагадує «революцію гідності»? Більшість українців сміялися над цим «маскарадом». Але тут не сміятися, а думати потрібно, чому так сталося.

Ну гаразд, ефект територіальної близькості ніхто не заперечував. Можливо, що українська та молдовська свідомість близькі в етнічному плані. Хоча, стоп. Що таке етнічна свідомість? Відомий етнолог Ю. Бромлей переконаний, що це уявлення індивідів про власний етнос [2]. То хіба жителі Молдови мають таке саме уявлення про свій народ, як і українці? Досить суперечливе питання.

Повернімося до паралелей. 2011 рік. Інформаційні рядки ЗМІ рясніють повідомленнями: «4 лютого в центр Каїра вийшли більше мільйона людей. Єгипетська опозиція оголосила п'ятницю «останнім днем» президента Хосні Мубарака, вимагаючи від нього залишити посаду. Багатотисячний натовп скандує «Зараз!» та «Геть!» [5]. Гасла нічого не нагадують? Коли в українському варіанті «банду геть» забрати перший компонент... відбудеться словесна магія. Чому? Бо обов'язковою умовою протесту є наявність об'єкту ненависті. Українці великі фантазери. Нація схильна до творення міфів. Ми завуальовуємо важкі для нашого сприйняття речі, й робимо з них або великих героїв, або нещадних злодіїв.

Та куди без символів? У них виявляється національна свідомість. А що таке та свідомість? Національна свідомість є складною модернізованою системою духовних феноменів, які формуються у процесі історичного розвитку

нації і відповідно відображають основні засади її буття [3]. Тобто розмахування прапором посеред площі – це аж ніяк не свідомість. Це вияв того несвідомого, яке ховається за гучними гаслами, архі-негативними явищами (зажерливої влади, політиків та президентів, кому як зручно). Свідомість передбачає не тільки уявлення результатів, а й повну відповідальність за наслідки. Ця відповідальність лежить не тільки на учасниках дійства, але й на її «ідейниках». Точніше «володарях думок», котрі вміло запустили цей процес. Та хто це, напевно конкретна людина? А ні, це ціла держава, як каже інтренет-ЗМІ: «Майдан во Франции – заказчик США» [7], «Обама признал: Майдан – это проект США» [8]. Дивно, що всі ресурси, які про це говорять – російськомовні. Може це просто збіг. Але кримінологія стверджує, що злочинці часто, щоб відвести від себе підозру, беруть активну участь в розслідуванні злочину, який вчинили. Не можу точно стверджувати, що Росія винна у всіх світових майданах. Але єдиним логічним висновком у цій ситуації є те, що першотворцями масових протестів є не конкретні люди, а угруповування та цілі держави.

З джерелами розібралися, але з рештою... Розглядаючи вищенаведені та й взагалі будь-які світові майдани можна створити типову схему за якою все відбувається:

1. першотворець (ідейник, який є обличчям цілої організації);
2. рушійна сила (молоді люди, несвідомі, бо такими легше керувати);
3. ознаки революційності (палатки, барикади і т.д.);
4. символ (національна символіка, й символи суто майданні);
5. гасла (типове «геть!» та всі похідні від нього);
6. предмет протесту (завичай: влада або президент);
7. мирні або немирні дії учасників (боротьба із застосуванням силових методів).
Це тягне за собою реакцію влади – розгони (супроводжуються постраждалими, якщо хтось вмирає – то стає автоматично національним героєм);
8. завершення (часткове вдоволення або псевдо-задоволення псевдо-потреб.
Завичай більшість протестувальників навіть не знають, за що вони борються).

Хоч схема накреслена на основі прикладів останніх революцій, але вона підходить до будь-якої революції.

От що означає сила людського впливу. Якби була користь. Бо протистояння, яке не домоглося задоволення виголошених умов – безглузда трата часу. Основна проблема українців – це міфологічна свідомість. Народ живе у ефемерних фантазіях без визначеного та приземленого уявлення про власні потреби. А якщо дитина не може вибрати в магазині іграшки, яка їй потрібна найбільше, мамі, що - скупити весь магазин?..

Проблема українців у тому, що ми хоч діємо за стандартними схемами, ніколи не доводимо справу до кінця, кидаємо на півшляху, задовольняючись крихтами. І до того ж, вміємо цими крихтами добре обманювати власну совість. Та дивлячись на інші майдани, можна сказати, що це проблема не тільки суто українська, а й загальнолюдська. Варто лише згадати про Молдовське

протистояння. Майдан, з одного боку, розрухає суспільство, а з іншого - є каталізатором для його заспокоєння на певний період. Може таке заспокоєння на руку «ідейникам» чи «майдановим божкам»? Можливо. То, як не стати маріонетками в чийось руках? Знищити ляльководів? Ні, підвищити рівень національної свідомості. Міцно закріпити «гачки» розвитку – національну ідею, яку можна актуалізувати у мові.

Національна ідея – це сенс існування того чи іншого народу, держави. Наприклад у Швейцарії – це ідея союзу вільних людей. США – ідеал людина, яка зробила себе сама. Чим Україна гірша? Хіба ми не можемо обрати щось і для себе? На думку Пінхаса Полонського, новою національною ідеєю для України могло б стати «європейське православ'я». Так, релігії – вічні, і це б забезпечило тривале існування цієї тези у суспільстві. Та, як на мене, потрібно обрати більш приземлене, але водночас не низьке поняття. Тоді б всі наступні майдани були б недаремні. А можливо, їх взагалі б не було. Бо не виникало б у суспільстві потреби заспокоювати національну совість.

Список використаних джерел

1. Свідомість [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
2. Савицька О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія: Лекційний курс [Електронний ресурс] // Видавництво «Карамела» – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15030802/psihologiya/etnichna_svidomist_samosvidomist_natsionalna_svidomist_samosvidomist
3. Політологія у запитаннях і відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/political/zapit/24.html>
4. Майдан у Молдові: на площі вже 160 палаток [Електронний ресурс] // Еспресо. – Режим доступу : http://espresso.tv/news/2015/09/08/maydan_u_moldovi_na_ploschi_vzhe_160_palatok
5. «Майдан» в Єгипті: в центр Каїра вийшли більше мільйона людей [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/maydan-v-yegipti-v-centr-kayira-viyshli-bilshe-milyona-lyudey.html>
5. «Студенческий Майдан» в Китає: милиция пытается разогнать демонстрантов дубинками и слезоточивым газом [Електронний ресурс] // iPress.ua. – Режим доступу: http://ipress.ua/ru/photo/studencheskyu_maydan_vkytae_mylytsyya_pitaetsya_razognat_demonstrantov_dubynkamy_y_slezotochyvim_gazom_87364.html
7. Майдан во Франции – заказчик США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhitel.net/stati/mneniya/majdan-vo-frantsii-zakazchik-ssha.html>
8. Обама признал: Майдан – это проект США [Електронний ресурс] // Русская правда. – Режим доступу : <http://ruspravda.info/Obama-priznal-Maydan-eto-proekt-SSHA-9949.html>

ЗМІСТ

Вступ	3
<i>Валерій Степанков</i> Революція Гідності: велич духу і обмануті сподівання...	5
<i>Геннадій Вонсович</i> Революція Гідності у політологічному вимірі.....	9
<i>Тетяна Білецька</i> Особливості формування української ідентичності в умовах трансформаційних перетворень.....	14
<i>Ігор Зарічний</i> Революція гідності: боротьба українського суспільства за свій вибір.....	18
<i>Оксана Грушанська</i> Поетизація і міфологізація образу Майдану в художніх та журналістських творах.....	20
<i>Олександра Сидорчук</i> Роль жінки на майдані під час Революції Гідності.....	24
<i>Богдана Хома</i> Висвітлення подій Євромайдану крізь призму іноземних ЗМІ.	27
<i>Олена Митрофанюк</i> Роль суб'єктивізму журналістських матеріалах у висвітленні подій Майдану.....	29
<i>Михайло Будурович</i> Права ідеологія в Україні. Системний погляд.....	31
<i>Ольга Фортельна</i> Майдан як типова схема заспокоєння національної та загальнолюдської совісті.....	35

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

Історичний факультет
Кафедра політології та соціології

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

**Виклики сучасного українського суспільства
(до другої річниці Революції Гідності)**

Матеріали круглого столу

Видання здійснюється при підтримці МО політичної партії «Рідне місто»
(голова Василь Гаврилюк)

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32300